

KONSTRUKTION AF INKLUSIONSINDIKATOR

VIBEKE JAKOBSEN
TINA GUDRUN JENSEN

KØBENHAVN 2008
SFI – DET NATIONALE FORSKNINGSCENTER FOR VELFÆRD
AFDELINGEN FOR BØRN, INTEGRATION OG LIGESTILLING

INDHOLD

RESUMÉ	4
NOTATETS OPBYGNING	5
BAGGRUND	6
DISKUSSION AF INKLUSIONSBEGREBET	8
Forskningsmæssige perspektiver på inklusion	8
Inklusion som politisk indsatsområde i EU og Danmark	9
Inklusion som deltagelse	10
Medborgerskab	12
KONSTRUKTION AF INDIKATOR FOR INKLUSION	14
Konstruktion af spørgsmål	15
Konstruktion af indeks på baggrund af spørgsmålene	18
APPENDIKS: KVALITETSSIKRING	22
LITTERATUR	24

RESUMÉ

Formålet med dette notat er at præsentere en indikator for inklusion, som SFI har udviklet til Københavns Kommunes integrationsbarometer og gennemgå, hvordan den er konstrueret.

Inklusionsbegrebet er både et begreb inden for samfundsforskning og inden for politiske indsatsområder. Inklusionsbegrebet er bredt. Vi har valgt en definition af inklusion, som omhandler den enkeltes oplevelse af deltagelse i samfundslivet, og som vi dernæst har centreret omkring begrebet medborgerskab. Det indebærer et fokus på deltagelse og identitet. Deltagelse i samfundslivet skal forstås bredt, som en faktisk udnyttelse af muligheder og rettigheder, i forhold til at øve indflydelse på samfundslivet og ens umiddelbare omgivelser. Identitet skal forstås som tillid og fællesskab. Der er i alt formuleret tre hovedspørgsmål om tillid, fællesskab og indflydelse. Indikatoren regnes ud som et vægtet samlet tal.

NOTATETS OPBYGNING

Dette notat består af tre dele. Først fortæller vi om Københavns Kommunes integrationsbarometer, som inklusionsindikatoren skal indgå i. Dernæst redegør vi for, hvordan inklusion bliver anvendt i forskning og på europæiske og danske politikområder. Det fører frem til afgrænsningen og operationaliseringen af begrebet inklusion. Endelig beskriver vi selve konstruktionen af inklusionsindikatoren: dels hvilke spørgeskema-spørgsmål, der skal danne grundlag for inklusionsindikatoren, dels hvordan inklusionsindikatoren bliver konstrueret på baggrund af disse spørgsmål.

BAGGRUND

Københavns Kommunes integrationsbarometer er blevet udviklet siden 2006 og har til formål løbende at måle udviklingen i integrationsindsatsen i Københavns Kommune. Barometeret fungerer som et informationsværktøj til bl.a. Borgerrepræsentationens medlemmer, forvaltningerne og borgerne i Københavns Kommune. Barometeret er baseret på en række vedtagne indsatsområder i integrationspolitikken: 1) beskæftigelse, 2) uddannelse, 3) bolig, 4) tryghed, 5) kultur og fritid og 6) omsorg. Hvert indsatsområde har én eller flere (hoved)indikatorer, der svarer til integrationspolitikens overordnede mål for det pågældende område (www.kk.dk/integrationsbarometer).

Indikatoren for inklusion hører under indsatsområdet tryghed, som i forvejen består af en hovedindikator for domsfældelse for lovovertrædelse af indvandrere/efterkommere fra 15-19 år og tre indikatorer for måling af hhv. borgeres følelse af tryghed, oplevelse af diskrimination blandt indvandrere/efterkommere og sigtelse for lovovertrædelse blandt indvandrere/efterkommere under 18 år. Det er ønsket, at indikatoren til måling af inklusion skal udtrykkes som et samlet tal, der dannes på baggrund af besvarelserne af flere underspørgsmål. Det betyder, at indikatoren skal afgrænses til de mest centrale dimensioner af inklusion. En indikator for inklusion kan ikke være rent objektiv, fordi den bygger på udvalgte parametre. Det betyder, at vi for det første har udvalgt bestemte

områder, som vi anser for centrale. For det andet, at vi inden for disse områder har udvalgt bestemte spørgsmål/variable (jf. Larsen, 2004:89). I udviklingen af en inklusionsindikator til integrationsbarometeret har vi taget højde for, at integrationsbarometeret allerede rummer forskellige aspekter af inklusion. Konstruktionen af en inklusionsindikator er derfor afgrænset i forhold til de eksisterende indsatsområder og indikatorer i integrationsbarometeret.

DISKUSSION AF INKLUSIONSBEGREBET

I dette afsnit diskuteres, hvordan vi har valgt at definere inklusion. Vores overvejelser tager udgangspunkt i den forskningslitteratur, der er på området. Forskningen viser, at der er mange forskellige perspektiver på inklusion. Definitionen af inklusion afhænger bl.a. af, hvordan forskellige institutioner sætter fokus på inklusion. For nærmere at indkredse og definere begrebet inklusion må vi derfor pejle mellem forskning og de politikområder, der har fokus på inklusion. Vi tager i det følgende udgangspunkt i forskningslitteraturen om inklusion, inddrager derpå europæiske og nationale handlingsplaner for inklusion samt indsatsområder inden for dansk integrationspolitik med henblik på at afgøre, hvilke dimensioner af inklusion der skal vægtes i konstruktionen af indikatoren til integrationsbarometeret. På baggrund af forskningslitteraturen afgrænser vi derefter yderligere begrebet inklusion til de dimensioner, som vi bruger til at konstruere inklusionsindikatoren.

FORSKNINGSMÆSSIGE PERSPEKTIVER PÅ INKLUSION

Begrebet inklusion betragtes generelt som en modsætning til eksklusion. Inklusion defineres sjældent klart og entydigt. Det er et multidimensio-

nelt begreb, hvilket vil sige, at det rummer mange forskellige aspekter, og derfor er svært at operationalisere i empiriske undersøgelser. Fokus er enten på ekstreme sociale problemer og socialt udsatte grupper (fx hjemløse og narkomaner) eller på spørgsmål om deltagelse i samfundsprocesser (Larsen, 2004: 86). Inklusion vedrører fx økonomisk situation, deltagelse på arbejdsmarkedet samt deltagelse i det sociale og politiske liv. I forhold til etniske minoriteter anvendes inklusion ofte i flæng med mange andre begreber som integration, assimilation, multikulturalisme og medborgerskab. Man kan dermed lægge mange forskellige betydninger i begrebet inklusion, som også kan ændres i forhold til, hvilken sammenhæng det bruges i (Levitas, 2005; Stewart, 2000). For at indkredse begrebet inklusion vil vi se på, hvordan det indgår internationalt og nationalt som politisk indsatsområde.

INKLUSION SOM POLITISK INDSATSOMRÅDE I EU OG DANMARK

EU har handlingsplaner for inklusion i form af bekæmpelse af fattigdom og social udstødelse blandt alle grupper i samfundet (European Commission, 2004). I EU-sammenhæng er der primært fokus på fattigdom, hvilket er afspejlet i Laeken-indikatorerne for inklusion, der er blevet udviklet siden 2001 til måling af inklusion i EU-medlemslandene. Indikatorerne dækker især indkomst, beskæftigelse og uddannelse (Marlier et al., 2007). Også for etniske minoriteter er inklusionsindikatorerne formuleret omkring arbejdssituation, foruden sprogkunderskaber. Man er dog bevidst om, at deltagelse på arbejdsmarkedet ikke er ensbetydende med at være inkluderet i samfundet (ibid.; Atkinson, 1998). Fordi medlemslandene har forskellige vilkår for inklusion, opfordrer EU til, at de selv bidrager til konstruktionen af indikatorer for inklusion i deres egne nationale handlingsplaner. Hvad angår inklusion i forhold til etniske minoriteter har landene formuleret forskellige indikatorer, bl.a. adgang til ressourcer, selvopfattet integration og medborgerskab (Geddes et al., 2005). Derudover anbefaler EU, at de respektive lande udvikler deres egne kriterier for inklusion af etniske minoriteter på baggrund af deres nationale data og indsatsområder for integration.

I Danmarks nationale handlingsplaner for inklusion, der er udarbejdet siden 2001 (NAPincl 2003/2005; Socialministeriet, 2006), er

fokus på indvanderområdet bl.a. uddannelse, arbejdsmarkedsdeltagelse og deltagelse i samfundslivet gennem foreningsarbejde. I dansk integrationspolitik er der desuden fokus på deltagelse i samfundet i bred forstand, dvs. i samfundets politiske, økonomiske, arbejdsmæssige, sociale, religiøse og kulturelle liv (*Integrationsloven* § 1 stk. 2). Deltagelse i denne forstand ligger tæt op ad en forståelse af integration som et aktivt medborgerskab, hvor målene for integration er, at udlændinge integreres som deltagende og ydende medborgere på lige fod med andre borgere (Ministeriet for flygtninge, indvandring og integration, 2005a:10). Der er desuden fokus på muligheder for at skabe dialog og fællesskaber på tværs af kulturelle forskelle (fx gennem forenings- og fritidsliv) med henblik på at skabe sammenhængskraft i samfundet, og for at sætte ind overfor isolation og ghettoisering blandt etniske minoriteter (Ministeriet for flygtninge, indvandring og integration, 2005b:35; Regeringen, 2005). Regeringen betoner et fælles værdigrundlag som udgangspunkt for social sammenhængskraft og fremhæver desuden respekt for kulturel forskellighed og kulturel forskellighed som noget, der er muligt, frugtbart og udviklende for fællesskabet (Regeringen, 2003, 2005).

Københavns Kommunes formuleringer af tryghed som indsatsområde ligger tæt op ad disse nationale integrationsindsatser. Her er fokus på bekæmpelse af diskrimination, kriminalitet og polarisering, samt inklusionsfremmende mål som kulturmøde, dialog og oplevelsen af at være del af et fællesskab (Københavns Kommune, 2007). Københavns Kommune har også fokus på både fælles værdier og respekt for kulturel forskellighed, bl.a. defineres integration som et fælles ansvar, der bygger på evnen til at være forskellige i et fællesskab (Københavns Kommune, 2006).

INKLUSION SOM DELTAGELSE

Med denne gennemgang af fokus på inklusion som indsatsområde i især integrationspolitik skal vi med baggrund i forskningslitteraturen præsentere en definition af inklusion, der skal anvendes som indikator til Københavns Kommunes integrationsbarometer. Som det fremgår ovenfor, relaterer man ofte eksklusion og inklusion til enten ekstreme sociale problemer og socialt udsatte grupper eller til spørgsmål om deltagelse i samfundet i bred forstand. Inklusionsindikatoren under Københavns Kom-

munes integrationsbarometer drejer sig især om indvandrere, som ikke alle kan betegnes som en social udsat gruppe. Desuden må man være opmærksom på, at andre end socialt udsatte grupper kan opleve sig som ekskludere fra samfundet. Vi finder det derfor mest hensigtsmæssigt at tage udgangspunkt i inklusion i betydningen deltagelse i samfundslivet.

Deltagelse i samfundslivet kan forstås bredt, både i forhold til lokalsamfund, uddannelse, arbejde, foreningsliv, skole- og boligbestyrelse, politik og i forhold til at indgå i sociale fællesskaber med andre mennesker. Man kan betone både faktisk deltagelse i en række institutioner og selve oplevelsen af at tage del i samfundet. Vi har valgt at fokusere på inklusion som oplevet deltagelse, det vil sige at tage del i samfundet i bred forstand, herunder spørgsmål om tilknytning og fællesskab. Vi har valgt dette fremfor et fokus på faktisk deltagelse, som det vil være meget omfattende at indsamle data til. Desuden er faktisk deltagelse, fx i arbejdsliv, ikke nødvendigvis en indikator for, at den deltagende også opfatter sig som inkluderet (Atkinson, 1998; Marlier et al., 2007). På samme måde kan man sige, at selvom noget politisk defineres som vigtigt at deltage i, så er det ikke sikkert, at alle grupper i samfundet oplever det som vigtigt eller afgørende at deltage i for at føle sig inkluderet. Man må således tage højde for, at mennesker kan være inkluderede i samfundet ved at deltage på forskellige måder. Dette kan begrunde en bred definition af deltagelse som 'samfundsdeltagelse' eller 'deltagelse i samfundsprocesser', der bl.a. også handler om at opfatte sig som en del af samfundet. Fokus på oplevet deltagelse mener vi i højere grad fanger essensen af inklusion, som netop ikke blot handler om faktisk deltagelse, men om, hvilke muligheder man mener, at man har for at spille en rolle, og om man igennem sin deltagelse tildeles ansvar, opnår anerkendelse og indflydelse. Københavns Kommunes Integrationsbarometer rummer allerede forskellige aspekter af inklusion i betydningen faktisk deltagelse, fx deltagelse i uddannelser, på arbejdsmarkedet og i idræts- og kulturforeninger (indsatsområder 1, 2 og 5). Der findes dog ikke indikatorer for andre former for deltagelse (fx deltagelse i politiske processer) eller for, hvordan deltagelsen opleves (fx om den opleves som ligeværdig), ligesom der ikke findes nogen indikatorer for spørgsmålet om fællesskab (ud over indikatoren for oplevet diskrimination, der indirekte rummer spørgsmålet om tilknytning og fællesskab). Disse aspekter vil vi inddrage i vores konstruktion af inklusionsindikatoren til Københavns Kommunes integrationsbarometer.

MEDBORGERSKAB

Inklusion som deltagelse ligger i forskningslitteraturen tæt op ad medborgerskabsbegrebet, der ikke er et mindre bredt og varierende begreb, men dog nemmere at omsætte i praksis. Medborgerskab handler om at være et fuldgyldigt og ligeværdigt medlem af samfundet og henviser til grupperes rettigheder og muligheder for samfundsdeltagelse i et spændingsfelt mellem autonomi og fællesskab (Goul Andersen, 2004b:15). Dette omfatter også passivt medborgerskab, som handler om, at samfundsborgere har grundlæggende rettigheder og er sikret ydelser og service som velfærdsinstitutionerne leverer. Medborgerskabsbegrebet omfatter borgerens politiske og sociale rettigheder (Marshall, 1950). Det rummer både en vertikal dimension, der omhandler forholdet mellem borgeren og staten og en horisontal dimension, der omhandler forholdet mellem borgere indbyrdes (Andersen et al., 1993). Begrebet medborgerskab består af tre dimensioner:

- Rettigheder: omfatter både muligheder for at handle og at have trykthed og tillid til velfærdsinstitutionernes evne og kapacitet til at handle, når der er behov, der skal tilgodeses.
- Deltagelse: omfatter både social og politisk deltagelse og mulighed for at øve indflydelse på samfundslivet såvel som på ens umiddelbare omgivelser, herunder grupperes muligheder for at blive repræsenteret med egne synspunkter og interesser i samfundet.
- Identiteter: omfatter medborgernes relationer til hinanden; social tillid og tolerance; fællesskab.

Forskningslitteraturen om inklusion i forhold til etniske minoriteter kæder netop ofte spørgsmål om deltagelse sammen med muligheder for medborgerskab, fx ved deltagelse i beslutninger omkring såvel det individuelle som det fælles liv samt ved spørgsmål om identitet, tilknytning og fælles medlemskaber (Askonas, 2000; Stewart, 2000; Winstanley & Stoney, 2000). Udviklingen af et flerkulturelt medborgerskab udgør en udfordring for både etniske majoriteter og minoriteter og stiller bl.a. spørgsmål ved, om etniske minoriteter reelt har rettigheder og indflydelse på lige betingelser som majoritetsbefolkningen (Galal, 2004; Hammer & Bruun, 2000; Horst, 2002; Schwartz, 2002; Siim, 2003). Dette betyder, at en for snæver definition af inklusion, som ikke tager hensyn til uligheder

i ressourcer og magt, kan risikere at gå imod principper om social retfærdighed og ligefrem blive ekskluderende (Baumann, 2000; Larsen, 2004; Lister, 2000; Taylor, 2000). Et vigtigt aspekt ved etniske gruppers deltagelse og medborgerskab er således også, om de har mulighed for at få repræsenteret deres interesser i samfundet. En model for inklusion bør således tage hensyn til kulturel forskellighed (Murtagh et al., 2007).

Vi har i dette afsnit diskuteret inklusionsbegrebet ved at fokusere på inklusion både som begreb inden for samfundsforskning og som integrationspolitisk indsatsområde. I den forbindelse har vi foretaget en række valg for at afgrænse de aspekter af inklusion, der skal danne baggrund for inklusionindikatoren. For det første har vi argumenteret for, at inklusionsbegrebet er så bredt, at det for en videre afgrænsning er nødvendigt at se på, hvordan inklusion er formuleret som indsatsområde i især dansk integrationspolitik. Vi har derefter valgt at definere inklusion som deltagelse i samfundslivet i bred forstand. Vi har endvidere, med udgangspunkt i både Københavns Kommunes formuleringer af tryghed som indsatsområde og i forskningslitteraturen, valgt en definition af inklusion som deltagelse, der er centreret omkring begrebet medborgerskab. I konstruktionen af inklusionindikatoren lægger vi vægt på to dimensioner af medborgerskabsbegrebet, deltagelse, herunder indflydelse, og identitet, herunder tillid og fællesskab, som danner udgangspunktet for den operationalisering af inklusionsindikatoren, som vi gør rede for i det følgende afsnit.

KONSTRUKTION AF INDIKATOR FOR INKLUSION

Foruden orientering i forskningslitteraturen har vi orienteret os i forskellige spørgeskemaundersøgelser om fattigdom og social eksklusion (Larsen, 2004), værdiundersøgelsen (Gundelach, 1999), medborgerskab (Goul Andersen, 1990, 2004a), demokrati fra neden (Goul Andersen, 1998a), politisk deltagelse og valgdeltagelse (Goul Andersen, 1998b; Tøgeby, 2002, 2003), oplevet diskrimination (Møller & Tøgeby, 1999), tryghed blandt unge nydanskere (Shakoor & Riis, 2007), samt om integration generelt (Catinét Integrationsstatus, 2006; Mikkelsen, 2001). Disse spørgeskemaer har givet inspiration til konstruktion af spørgsmål, men de indeholdt ikke spørgsmål, som er dækkende for de aspekter af inklusion, vi gerne ville måle. Derfor har vi valgt selv at konstruere spørgsmålene til inklusionsindikatoren.

I konstruktionen af indikatoren for inklusion har vi, som beskrevet i forrige afsnit, vægtet dimensionerne deltagelse og identitet, idet de går på den individuelle oplevelse af at deltage i samfundet og være del af et fællesskab. Disse dimensioner rummer spørgsmålet om muligheden for at være inkluderet i samfundet på trods af kulturelle og andre forskelle. Da vi gerne vil sammenligne etniske danskere og etniske minoriteter mht. inklusion, skal spørgsmålene til indikatorerne stilles til befolkningen generelt, dvs. uanset etnisk baggrund. Sammenligningen af befolknings-

grupperne er bl.a. relevant, da der også vil være etniske danskere, som ikke oplever, at de er inkluderet i det danske samfund. Vores spørgsmål angår svarpersonens individuelle oplevelse, som vi mener i højere grad siger noget om svarpersonens egen inklusion i samfundet end fx holdningsspørgsmål, hvor vi risikerer, at svarpersonen svarer på et generelt plan. Idet spørgsmålene er stilet til befolkningen i København generelt, har vi undladt at konstruere spørgsmål, der ikke er relevante for etniske danskere, fx spørgsmål omkring tilknytning til Danmark, og om interviewpersonerne oplever, at deres etniske/kulturelle baggrund er en hindring for deres deltagelse i det danske samfund. Dette vigtige aspekt ligger dog implicit i spørgsmålene, idet de går på den individuelle oplevelse af fx at være del af et fællesskab i Danmark. Her vil en sammenligning af besvarelser pege på graden af inklusion blandt hhv. etniske majoriteter og minoriteter.

Spørgsmålene til inklusionsindikatoren skal indgå i et spørgeskema sammen med de øvrige spørgeskemaspørgsmål, som bliver anvendt i Københavns Kommunes integrationsbarometer (se Catinét, 2007a). I spørgeskemaet er der i forvejen et spørgsmål om tryghed, og vi foreslår, at spørgsmålene omkring identitet og deltagelse kommer lige efter spørgsmålet om tryghed i følgende rækkefølge: tillid, fællesskab og oplevet indflydelse i forbindelse med deltagelse. Spørgsmålene i det nedenstående er fremstillet på den måde, at det, der står med **fed**, skal læses op af interviewerens

KONSTRUKTION AF SPØRGSMÅL

INKLUSION SOM IDENTITET: TILLID OG FÆLLESSKAB

Vi har med konstruktionen af spørgsmål om tillid og fællesskab vægtet såvel borgerens forhold til andre borgere som borgerens forhold til samfundet. Spørgsmålene om tillid og fællesskab består af underspørgsmål, der indeholder dimensioner fra nær (fx naboer eller venner) til fjern (fx folketinget) for at måle graden af inklusion på forskellige niveauer. Spørgsmålet omkring tillid lyder således:

Hvor stor tillid har du til:

a. Dine naboer?

1: stor tillid___, 2: nogen tillid___, 3: lidt tillid___, 4: ingen tillid___

b. Mennesker du møder på gaden?

1: stor tillid___, 2: nogen tillid___, 3: lidt tillid___, 4: ingen tillid___

c. Politiet?

1: stor tillid___, 2: nogen tillid___, 3: lidt tillid___, 4: ingen tillid___

d. Kommunale institutioner, fx socialcentre, jobcentre, sundhedsplejersker, daginstitutioner og folkeskoler?

1: stor tillid___, 2: nogen tillid___, 3: lidt tillid___, 4: ingen tillid___

e. Københavns Kommunes borgerrepræsentation?

1: stor tillid___, 2: nogen tillid___, 3: lidt tillid___, 4: ingen tillid___

f. Folketinget?

1: stor tillid___, 2: nogen tillid___, 3: lidt tillid___, 4: ingen tillid___

INTERVIEWINSTRUKTION

(a) og (d): Hvis IP synes det er forskelligt, hvor meget tillid han/hun har til de forskellige naboer eller forskellige kommunale institutioner, må svaret blive et 'gennemsnit' af interviewpersonens tillid.

Fællesskabsdimensionen handler især om oplevelse af at være et fuldgyldigt og ligeværdigt medlem af samfundet, at opfatte sig som en del af et fællesskab, samt at føle fælles tilhørsforhold på tværs af forskellige kulturelle baggrunde (Schwartz, 2002). Spørgsmålet lyder således:

I hvor høj grad oplever du, at du er del af de følgende former for fællesskaber:

a. Fællesskab bestående af familie og/eller venner?

1: i høj grad___, 2: i nogen grad___, 3: i mindre grad___, 4: slet ikke___

b. Fællesskab i din dagligdag med andre mennesker end din familie og dine venner? Det kan fx være fællesskab med kollegaer, studiekammerater eller personer i din idrætsforening?

1: i høj grad___, 2: i nogen grad___, 3: i mindre grad___, 4: slet ikke___

c. Fællesskab ved at være en del af det danske samfund?

1: i høj grad___, 2: i nogen grad___, 3: i mindre grad___, 4: slet ikke___

INKLUSION SOM OPLEVET DELTAGELSE

Inklusionsdimensionen deltagelse er en faktisk udnyttelse af rettigheder og muligheder (Goul Andersen, 2004b). I spørgsmålene til inklusionsindikatoren fokuserer vi på lokalområde, kommune og den nationale kontekst. Oplevelse af deltagelse lægger op til begrebet empowerment, dvs. en bevidstgørelse om, at man kan have indflydelse ved at handle, som er centralt for medborgerskabsbegrebet (Siim, 2003). Med udgangspunkt i empowermentbegrebet vælger vi at fokusere på oplevelsen af ansvar, anerkendelse og indflydelse i forbindelse med aktiv deltagelse i samfundsprocesser. Da ansvar og anerkendelse er indeholdt i oplevet indflydelse, har vi valgt at undersøge denne dimension alene. Spørgsmålet lyder således:

Tekst læses op af interviewer: **Nu kommer der nogle spørgsmål om, hvor stor indflydelse du mener, at du har ved at tage del i det danske samfund.**

Hvor stor indflydelse oplever du, at du har på:

a. Beslutninger vedrørende det lokale område du bor i, og som du fx kan påvirke gennem deltagelse i beboermøder eller grundejerforeninger og gennem den almindelige offentlige debat?

1: stor indflydelse___, 2: nogen indflydelse___, 3: lidt indflydelse___,
4: ingen indflydelse___

b. Beslutninger der tages på politisk niveau i Københavns Kommune, fx i Borgerrepræsentationen, i Lokaludvalg mv. og som du har indflydelse på gennem fx din deltagelse i kommunalvalg, i demonstrationer, og gennem den almindelige offentlige debat?

1: stor indflydelse___, 2: nogen indflydelse___, 3: lidt indflydelse___,
4: ingen indflydelse___

c. Beslutninger vedrørende det danske samfund, som tages i folketinget og som du har indflydelse på gennem fx din deltagelse i folketingsvalg, i demonstrationer, og gennem den almindelige offentlige debat?

1: stor indflydelse___, 2: nogen indflydelse___, 3: lidt indflydelse___,
4: ingen indflydelse___

INTERVIEWINSTRUKTION

(a) Med 'lokale område' menes boligområde/bydel.

KONSTRUKTION AF INDEKS PÅ BAGGRUND AF SPØRGSMÅLENE

På baggrund af besvarelsene af spørgsmålene skal der laves en inklusionsindikator, som går fra 0-100 point, hvor 0 point er det laveste niveau for inklusion og 100 point er det højeste niveau. Hvert af de tre hovedspørgsmål laves først om til et indeks fra 0-100 point, hvorefter der på baggrund af de tre indeks laves en samlet inklusionsindikator.¹ I dette afsnit redegøres der først for, hvordan indeksene er konstrueret. Da de tre indeks er beskrevet efter de samme principper, er konstruktionen af det første indeks mere udførligt beskrevet end konstruktionen af det andet og tredje indeks. Dernæst redegøres der for konstruktionen af inklusionsindikatoren.

1. Inspirationen til at lave indeks, som går fra 0-100, er hentet fra Catinét (2007a).

INDEKS 1: TILLID

Der er seks underspørgsmål omkring tillid. I konstruktionen af indekset har vi valgt at vægte de seks underspørgsmål lige meget. Vi har ikke noget fornuftigt grundlag for at give underspørgsmålene forskellige vægte, og underspørgsmålene er da også tænkt sideordnet – de beskriver forskellige aspekter af social tillid. Hvert af de seks underspørgsmål tildeles point på baggrund af besvarelsen. Indekset beregnes som summen af pointene fra de seks underspørgsmål.

Der er seks underspørgsmål om tillid. Indekset skal have værdien '100', hvis interviewpersonen svarer 'stor tillid' på alle seks underspørgsmål, og værdien '0', hvis interviewpersonen svarer 'ingen tillid' på alle seks underspørgsmål. Da hvert underspørgsmål skal vægte lige meget, skal interviewpersonen tildeles fra 0 til 16,7 point for hvert underspørgsmål: 0 point hvis interviewpersonen svarer 'ingen tillid' og 16,7 point, hvis interviewpersonen svarer 'stor tillid'. Hvis vi kun havde et spørgsmål (og ikke seks underspørgsmål som vi har), kunne vi give de fire svarkategorier følgende point '0', '33,3', '66,7' og '100' (i denne tildelelse af point ligger en antagelse om, at forskellen på 'stor tillid' og 'nogen tillid' er af samme størrelse som forskellen på 'nogen tillid' og 'lidt tillid'). Da vi har seks underspørgsmål, vil vi i stedet give point, så indekset får værdien 33,3, hvis interviewpersonen svarer 'lidt tillid' på alle underspørgsmål og værdien 66,7, hvis interviewpersonen svarer 'nogen tillid' på alle underspørgsmål. Dvs. at interviewpersonen skal tildeles $0,167 \cdot 33 = 5,6$ point for hvert underspørgsmål med svaret 'lidt tillid' og $0,167 \cdot 66,7 = 11,1$ point for hvert underspørgsmål med svaret 'nogen tillid' (se tabel 1).

TABEL 1.

Point fordelt på underspørgsmål.

Svarkategori	Point
Ingen tillid	0
Lidt tillid	5,6
Nogen tillid	11,1
Stor tillid	16,7

INDEKS 2: FÆLLESSKAB

Der er tre underspørgsmål om fællesskab. Indekset skal have værdien '100', hvis interviewpersonen svarer 'i høj grad' på alle tre underspørgsmål og værdien '0', hvis interviewpersonen svarer 'slet ikke' på alle tre underspørgsmål. Da hvert underspørgsmål skal vægte lige meget, skal interviewpersonen tildeles fra 0 til 33,3 point for hvert underspørgsmål: 0 point, hvis interviewpersonen svarer 'slet ikke' og 33,3 point, hvis interviewpersonen svarer 'i høj grad'. Svarer interviewpersonen 'i mindre grad' på alle underspørgsmål, skal indekset have værdien 33,3, og svarer interviewpersonen 'i nogen grad' på alle underspørgsmål, skal indekset have værdien 66,7. Dvs. at interviewpersonen skal tildeles $0,33 \cdot 33 = 11,1$ point for hvert underspørgsmål med svaret 'i mindre grad' og $0,33 \cdot 66,7 = 22,2$ point for hvert underspørgsmål med svaret 'i nogen grad' (se tabel 2).

TABEL 2

Point fordelt på underspørgsmål

Svarkategori	Point
Nej, slet ikke	0
Ja, i mindre grad	11,1
Ja, i nogen grad	22,2
Ja, i høj grad	33,3

INDEKS 3: OPLEVELSE AF INDFLYDELSE VED DELTAGELSE

Der er tre underspørgsmål om oplevelsen af indflydelse. Indekset skal have værdien '100', hvis interviewpersonen svarer 'stor indflydelse' på alle tre underspørgsmål og værdien '0', hvis interviewpersonen svarer 'ingen indflydelse' på alle tre underspørgsmål. Da hvert underspørgsmål skal vægte lige meget, skal interviewpersonen tildeles fra 0 til 33,3 point for hvert underspørgsmål: 0 point, hvis interviewpersonen svarer 'ingen indflydelse' og 33,3 point, hvis interviewpersonen svarer 'stor indflydelse'. Svarer interviewpersonen 'lidt indflydelse' på alle underspørgsmål, skal indekset have værdien 33,3, og svarer interviewpersonen 'nogen indflydelse' på alle underspørgsmål, skal indekset have værdien 66,7. Dvs. at interviewpersonen skal tildeles $0,33 \cdot 33 = 11,1$ point for hvert underspørgsmål med svaret 'lidt indflydelse' og $0,33 \cdot 66,7 = 22,2$ point for hvert underspørgsmål med svaret 'nogen indflydelse' (se tabel 3).

TABEL 3

Point fordelt på underspørgsmål.

Svarkategori	Point
Nej, slet ikke	0
Ja, i mindre grad	11,1
Ja, i nogen grad	22,2
Ja, i høj grad	33,3

INKLUSIONSINDIKATOR

Som beskrevet fokuserer spørgsmålene på to dimensioner af medborgerskabet: deltagelse (spørgsmålet om oplevelsen af indflydelse) og identitet (spørgsmål om tillid og fællesskab). Disse to dimensioner skal vægte lige meget i inklusionsindikatoren, således at spørgsmålet om indflydelse via deltagelse vægter 50 procent, og spørgsmålene om tillid og fællesskab tilsammen vægter 50 procent. Forslaget er, at indikatoren bliver som følger:

$$\text{Inklusionsindikator} = (\text{Indeks1} * 0,50) + (\text{indeks2} * 0,25) + (\text{indeks3} * 0,25)$$

Indekset får dermed en værdi fra 0-100. Stor oplevelse af indflydelse, stor tillid til omgivelserne og en høj grad af oplevelse af at være en del af fællesskab giver høje værdier for indikatoren.

APPENDIKS: KVALITETSSIKRING

Inklusionsspørgsmålene og det samlede notat er undervejs i testfasten dels blevet afprøvet på interviewpersoner (pilotstudie), dels været igennem en faglig vurdering i form af fagpersoner i følgegruppen og herefter i form af en ekstern forskningsfaglig ekspert på området. Notatet og spørgsmålene har dermed været igennem flere rettelser og omformuleringer.

I pilotstudiet blev de daværende inklusionsspørgsmål, der i udgangspunktet lignede de foreliggende spørgsmål, afprøvet på i alt seks testpersoner, som blev bedt om eksplicit at tage stilling til spørgsmåls- og svarkategoriernes forståelighed. Ud af de seks svarpersoner havde tre indvandrerbaggrund og havde boet i Danmark mellem 15 og 20 år. Desuden adskilte testpersonerne sig alle indbyrdes fra hinanden med hensyn til alder, uddannelse og arbejde. Testen af spørgsmålene gjorde det muligt at forenkle spørgsmålsordlyden, korrigere for problemer med spørgsmåls- og svarkategorier, herunder svarpersonens opfattelse og tolkning af spørgsmålet. Et problem var fx, at vi havde valgt at bruge nogle af de samme svarkategorier som Catinét (ved spørgsmålet om tillid), men disse svarkategorier voldte problemer for svarpersonerne, hvorfor vi valgte at lave dem om som de er i dag. Andre problemer var, at nogle af underspørgsmålene under omkring tillid og indflydelse var

flertydige, hvorfor vi valgte enten at forenkle dem, gøre dem mere generelle, eller at tage dem ud. Spørgsmålene fungerede generelt godt. Der var dog to centrale ord, 'tillid' og 'indflydelse' som én af svarpersonerne, der var indvandret til Danmark for 15 år siden, havde svært ved at forstå pga. dårlige danskundskaber. Vi mener at spørgsmålene er centrale for vor konstruktion af inklusionsspørgsmålene og at problemet kan løses ved at Catinét anvender et interviewkorps med tosprogede interviewere.

De øvrige fagpersoner havde ikke omfattende kommentarer eller forslag til ændringer af spørgeskemaspørgsmålene. Den eksterne forskningsfaglige ekspert gjorde os opmærksom på yderligere et flertydigt spørgsmål, som vi har søgt at korrigere for. Han kom desuden med forslag til yderligere to underspørgsmål omkring tillid (d og e), som vi har valgt at inkludere.

LITTERATUR

- Atkinson, A. (1998): *Poverty in Europe*, Oxford: Blackwell.
- Andersen, J. et al. (1993): *Medborgerskab. Demokrati og politisk deltagelse*. Herning: Systime.
- Askonas. P. (2000): *Inclusion: Possibilities and Tensions*. Basingstoke: Macmillan.
- Baumann, Z. (2000): 'What it Means 'To Be Excluded': Living to Stay Apart or Together?', i: Askonas. P: *Inclusion: Possibilities and Tensions*. Basingstoke: Macmillan: 73-88.
- Catinét (2007a): *Rapport 2007. Integrationstilstanden i Københavns Kommune*. København: Catinét.
- Catinét (2007b) *Integrationsstatus 2. halvår 2006*. København: Catinét.
- European Commission (2004): *Joint Report on Social Inclusion 2004*. Belgium: European Commission.
- Galal, L.P. (2004): 'Medborgerskab og kulturel mangfoldighed', i: Engel, M. et al. (red.) *Medborgerskab – i en multietnisk virkelighed*. Århus: Ufe-nyt.
- Geddes, A. et al. (2005): *European Civic Citizenship and Inclusion Index*, British Council Brussels.
- Goul Andersen, J. (1990): *DDA-02182 datamateriale: Medborgerskabet i Danmark*. Odense: Dansk Data Arkiv.

- Goul Andersen, J. (1998a): *DDA-6300 datamateriale: demokrati fra neden*. Odense: Dansk Data Arkiv.
- Goul Andersen, J. (1998b): *DDA-6301 datamateriale: Valgundersøgelsen*. Odense: Dansk Data Arkiv.
- Goul Andersen, J. (2004a): *DDA-18456 datamateriale: Medborgerskab i Danmark*. Odense: Dansk Data Arkiv.
- Goul Andersen, J. (2004b): *Et ganske levende demokrati*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.
- Gundelach, P. (1999): *DDA-5837 datamateriale: International værdiundersøgelse (Danmark)*. Odense: Dansk Data Arkiv.
- Hammer, O. & Bruun, I. (2000): *Etniske minoriteters indflydelseskanaler*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.
- Horst, C. (2002): 'Hvad er medborgerskab?', i: Møller, L. (red.): *Mellem to verdner*. København: Socialpolitisk Forlag: 9-28.
- Københavns Kommune (2006): *Københavns Kommunes Integrationspolitik, 12*. København: Københavns Kommune.
- Københavns Kommune (2007): *Integration – et fælles ansvar*. København: Københavns Kommunes integrationspolitik, 32. Statusrapport.
- Larsen, J.E. (2004): *Fattigdom og social eksklusion – tendenser i Danmark over et kvart århundrede*. København: Socialforskningsinstituttet 04:27.
- Levitas, R. (2005): *The Inclusive Society? Social exclusion and the New labour*. London: Palgrave Macmillan.
- Lister, R. (2000): 'Strategies for Social Inclusion: Promoting Social Cohesion or Social Justice?', i: Askonas, P.: *Inclusion: Possibilities and Tensions*. Basingstoke: Macmillan: 37-54.
- Marlier, E. et al. (2007): *The EU and Social Inclusion: Facing the Challenges*. Oxford: Oxford University Press.
- Marshall, T.H. (1950): *Citizenship and Social Class*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mikkelsen, F. (2001): *Integrationens paradox*. København: Catinét.
- Ministeriet for Flygtninge, Integration og Indvandring (2003): *Bekendtgørelse af lov om integration af udlændinge i Danmark (integrationsloven)*. København.
- Ministeriet for Flygtninge, Integration og Indvandring (2006a): *Integrationskontrakten og erklæringen om integration og aktivt medborgerskab i det danske samfund. Informationsmateriale til kommunerne*. København.

- Ministeriet for Flygtninge, Integration og Indvandring (2006b): *Medborger i Danmark. En håndbog for nye borgere om det danske samfund*. København.
- Murtagh, B. et al. (2007): 'Participatory Citizenship through Cultural Dialogue', i: Neill, W. et al. (2007): *Migration and Cultural Inclusion in the European City*. Hampshire: Palgrave Macmillan: 88-101.
- Møller, B. & Togeby, L. (1999): *Oplevet diskrimination. En undersøgelse blandt etniske minoriteter*. København: Nævnet for Etnisk Ligestilling.
- NAPincl (2003): *Danmarks nationale handlingsplan til bekæmpelse af fattigdom og social udstødelse*. København.
- Regeringen (2003): *Regeringens vision og strategier for bedre integration*. København.
- Regeringen (2005): *En ny chance til alle*. København.
- Schwartz, J. (2002): *Medborgerkabets mange stemmer*. Aarhus: Magtudredningen.
- Shakoor, T. & Riis, R. (2007): *Tryghed blandt unge nydanskere*. København: Trygfonden.
- Siim, B. (2003): *Medborgerkabets udfordringer – etniske minoritetskvinders politiske myndiggørelse*. Aarhus: Magtudredningen.
- Socialministeriet (2006): *Handlingsplan om social beskyttelse og inklusion 2006-2008*. København: Socialministeriet.
- Stewart, A. (2000): 'Never Ending Story: Inclusion and Exclusion in Late Modernity', i: Askonas, P.: *Inclusion: Possibilities and Tensions*. Basingstoke: Macmillan: 55-72.
- Taylor, C. (2000): 'Democratic exclusion (and its remedies?)', i: Askonas, P.: *Inclusion: Possibilities and Tensions*. Basingstoke: Macmillan: 89-102.
- Togeby, L. (2002): 'Etniske minoriteters deltagelse i demokratiske processer, herunder politiske partier, valg og offentlig debat', i: *Amid Working Paper Series*, 20.
- Togeby, L. (2003): *Fra fremmedarbejder til etniske minoriteter*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.
- Winstanley, D. & Stoney, C. (2000): 'Inclusion in the Workplace? The Stakeholder Debate', i: Askonas, P.: *Inclusion: Possibilities and Tensions*. Basingstoke: Macmillan: 244-261.